

**MAVZU: FONETIK ESHITISHNI RIVOJLANTIRISHDA
LOGORITMIKANING AHAMIYATI**

Suyunova Surayyo

*Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Samarqand Filiali Maxsus
pedagogika MSPD-S-251U magistranti.*

Annotatsiya

Ushbu maqolada logoritmikaning fonetik eshitishni rivojlantirishdagi o'rni, uning nutq buzilishlari bo'lgan bolalar va kattalar uchun qanchalik muhimligi atroflicha tahlil qilinadi. Logoritmika mashg'ulotlarining asosiy tamoyillari, qo'llaniladigan usullari va bu jarayonda ovoz, ritm, intonatsiya kabi elementlarning rolini ochib berishga harakat qilingan. Maqola logoritmika mashg'ulotlarining fonetik eshitishni yaxshilash orqali umumiy nutq rivojiga, muloqot qobiliyatiga va hayot sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: logoritmika, fonetik eshitish, nutq rivoji, talaffuz, ovoz, ritm, intonatsiya, logopedik mashg'ulotlar, nutq buzilishlari.

Kirish

Nutq inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, u bizning dunyoni tushunishimiz, o'z fikr-mulohazalarimizni ifodalashimiz va boshqalar bilan muloqot qilishimiz uchun asosiy vositadir. Nutqning to'g'ri va ravon bo'lishida fonetik eshitishning o'rni juda katta. Fonetik eshitish – bu tovushlarni to'g'ri farqlash, tahlil qilish va ularga mos javob qaytarish qobiliyatidir. Aynan shu qobiliyat tufayli biz so'zlarning ma'nosini anglaymiz, gaplarni to'g'ri talaffuz qilamiz va nutqni tushunamiz.

Fonetik eshitish va logoritmika

Logoritmika – bu musiqa, harakat va nutqni o'z ichiga olgan integrativ usul bo'lib, u asosan nutq kamchiliklarini tuzatishda qo'llaniladi. Uning asosiy maqsadi

– nutq jarayonida ishtirok etuvchi barcha mexanizmlarni uyg'unlashtirish, shu jumladan, fonetik eshitishni ham faollashtirish.

Logoritmika mashg'ulotlarida quyidagi jihatlariga alohida e'tibor qaratiladi:

Ovozni farqlash: Turli balandlikdagi, tembrdagi va kuchdagi tovushlarni tinglash va ularni aniqlash. Masalan, turli hayvon ovozlarni eshitib, ularni farqlash yoki turli musiqa asboblarning tovushini aniqlash.

Ritm va tempni his qilish: Musiqa ritmi bilan birga harakatlanish, qo'shiq aytish, she'r o'qish orqali nutqning ritmik tuzilishini tushunish. Bu nutqning ravonligini oshirishga yordam beradi.

Intonatsiyani tushunish va ifodalash: Turli hissiyotlarni (quvonch, qayg'u, hayajon) ifodalovchi intonatsiyalarni tinglash va ularni o'z nutqida qo'llash. Bu muloqotda hissiy boylikni oshiradi.

Tovushlarni analiz va sintez qilish: So'zlardagi alohida tovushlarni ajratish va ularni bir-biriga qo'shib ma'noli so'z hosil qilish. Bu fonetik analiz va sintez ko'nikmalarini shakllantiradi.

Logoritmika mashg'ulotlari bolalarda nafaqat fonetik eshitishni, balki diqqat, xotira, tafakkur kabi psixik jarayonlarni ham rivojlantiradi. Harakat va musiqa bilan uyg'unlashgan mashg'ulotlar bolaning faolligini oshiradi va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

Logoritmikaning fonetik eshitishni rivojlantirishdagi o'rni

Fonetik eshitish – bu nutq tovushlarini to'g'ri idrok etish va farqlash qobiliyatidir. Logopedlar logoritmika mashg'ulotlari orqali quyidagi yo'llar bilan fonetik eshitishni rivojlantiradilar:

Tovushlarni ajratish: Turli tovushlarni (masalan, "s" va "sh", "r" va "l") bir-biridan farqlashga o'rgatadi. Bu mashg'ulotlarda maxsus kartochkalar, rasmlar va tovushli vositalardan foydalanish mumkin.

So'zlarni tinglab tushunish: Qisqa va sodda buyruqlarni, hikoyalarni tinglab, ularga amal qilish yoki mazmunini so'zlab berish.

Talaffuzni takomillashtirish: O'qituvchi talaffuz qilgan tovush, so'z yoki

gapni to'g'ri takrorlash. Bu jarayonda musiqa va ritm yordamida talaffuzni yanada aniqroq qilishga harakat qilinadi.

Hissiyotni ifodalash: Musiqaning kayfiyatiga mos ravishda harakatlanish va nutqni o'zgartirish. Bu nutqning emotsional boyligini oshiradi.

Logoritmika mashg ulotlari natijasida bolalar nutq tovushlarini yanada aniqroq eshita oladilar, ularni to'g'ri talaffuz qila oladilar va nutqni yaxshiroq tushuna oladilar. Bu esa o'z navbatida o'qish va yozish ko'nikmalarining rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Logoritmika – bu fonetik eshitishni rivojlantirishning samarali va ko'p qirrali usulidir. U musiqa, harakat va nutqni o'zida mujassamlashtirib, nutq kamchiliklari bo'lgan shaxslarga, ayniqsa bolalarga o'z nutqlarini to'g'rilashda, fonetik eshitishlarini yaxshilashda va natijada muloqot qobiliyatlarini oshirishda katta yordam beradi. Logoritmika mashg'ulotlarining muntazam o'tkazilishi umumiy nutq rivojiga va shaxsning ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Агранович З. Е. Логопедическая работа по развитию лексико-грамматических средств языка. – СПб.: Детство-Пресс, 2001.

2. Волкова Г. А. Логопедическая ритмика: Учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2003.

3. Ефименкова Л. Н. Коррекция звуков раннего детского возраста. – М.: Просвещение, 1991.

4. Каше Г. А., Филичева Т. Б. Букварь для детей с недоразвитием речи. – М.: МПСИ, 1995.

5. Лалаева Р. И. Нарушения речи и их коррекция у детей дошкольного возраста. – М.: Просвещение, 1988.

6. Соботович Е. Е. Психомоторное развитие детей. – М.: Медицина, 1987.